

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

23. évfolyam - 5. szám

2015. október hó

A TARTALOMBÓL

„Hildesek” Norvégiában

Budavárért Emlékérem 2015

Az elkallódott malom...

CIVVIH Közgyűlés - Syros

RÓMER FLÓRIS EMLÉKÉV 2015
Konferencia Budapesten és Nagyváradon

Az ICOMOS 50 éve és az Ipari Örökségek Éve
Ünnepi konferencia

Az oktatás, nevelés, szakképzés területén a népi építészeti felmérő táborok programjának megvalósításáért - amelynek célja a műemlékek, helyi értékek megőrzése - a győri Hild József Építőipari Szakközépiskolának Példaadó Műemlékgondozásért Díjat adományozott 2015-ben az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság. A díjjal annak fontosságára kívánta felhívni a figyelmet, hogy múltunk, épített örökségünk megbecsülése értő, értékorientált közösség okos gyülekezetében biztosítható - és ennek záloga az iskolai nevelés, oktatás. Jó példája ennek a Hild József Építőipari Szakközépiskola műemlékvédelem iránti elhivatottsága, népi építészeti felmérő programja.

Nagy örömmel értesültünk arról hogy javaslatunkra, az Europa Nostra és a Fortidsminneforeningen (norvég műemlékek megőrzésére alakult egyesület) felhívására - Magyarország képviselőjére - a Hild József Építőipari Szakközépiskola nyert meghívást az Oslóban 2015. június 7-15 között megrendezésre került hagyományos kézműves- és faépítészeti műhelytalálkozóra.

A győri Hild József Építőipari Szakközépiskola igazgatójának bevezető sorai után az ICOMOS Híradóban tesszük közzé az Oslo-i útról készült beszámolót:

A Győri Műszaki Szakképzési Centrum Hild József Építőipari Szakközépiskolájának tanárai évek óta szerveznek a nyári szünetben népi építészeti felmérő táborokat. A településenként 2-3 évig tartó programban évente 20-25 diák vesz részt, akik felkutatják, és felmérik az egyedi, történeti épületszerkezeteket, helyi építészeti értékeket. Útszéli keresztekre, préházakra és a helyben lakók által talán észre sem vett olyan értékekre is ráirányítják a figyelmet, amelyek a települések múltjához, kultúrájához, gazdálkodási módjához kötődő fontos elemek. Megismerik a népi kultúra tárgyi emlékeit, társadalmi, szociológiai problémákkal is szembesülnek. A diákok szoros kapcsolatba kerülnek a helybéliekkel, megismerkednek életükkel, munkájukkal, észrevétlenül bekapcsolódnak a település életébe, miközben pótolhatatlan értékű adattárat hoznak létre. Ehhez a munkához kapcsolódóan a tanév közben szakköri formában dolgozzuk fel a gyűjtött anyagot, folyik a dokumentációk rendszerezése, digitalizálása.

A felmérő táborok munkáját immár húsz éve látványos kiállításokon, tematikus konferenciákkal összekötve mutatjuk be itthon és külföldön. Márciusban a Fuga Budapesti Építészeti Központban tartottunk nagy sikerű tárlatot, mely kivívta mind a szakmai, mind az érdeklődő nagyközönség figyelmét. Áprilisban pedig „Világörökségek közt címmel” rendeztük a XXI. Nemzetközi Építész diákkonferenciát. A konferencia sorozat 1995-ben Győrből indult útjára. A Kárpát-medence magyar tannyelvű építőipari szakközépiskoláit összekapcsolva minden évben más-más várost felkeresve teremt szakmai és emberi kapcsolatok kialakítására lehetőséget.

A műemlékek iránti elhivatottságnak régi hagyománya van az iskolában, a munkát kiváló tanárok irányították, irányítják együttműködésben a helyi önkormányzatokkal, az Örökségvédelmi Hivatallal, a szentendrei Skanzennel, ahol évek óta tematikus népi építészeti táborokban vesznek részt, valamint a győri Rómer Flóris Múzeummal. A diákok nem csak Magyarországon, de pályázati támogatásoknak köszönhetően Észtországban és Olaszországban is gyarapíthatták a szakmai tapasztalataikat.

Nagy örömeinkre szolgált, hogy 2015 júniusában két magasépítő technikus tanuló képviselhette az iskolát és Magyarországot Norvégiában, egy ICOMOS szervezésű, nemzetközi műemlékvédelmi táborban. Diákjaink mind szakmai, mind nyelvi és az emberi kapcsolatok terén is nagyon sok élménnyel, új ismeretekkel gazdagodtak. A megszerzett tudást, úgy a felsőfokú tanulmányaik során, mint majd gyakorló építészként is kamatoztatni tudják. Reményeink szerint az elkövetkező években is lehetősége lesz iskolánk diákjainak hasonló élményekben részesülni.

A Hild Szakközépiskola a 2015/2016-os tanévtől kezdődően egyéves, ráépülő műemlékfenntartó technikus képzést indít magasépítő technikus végzettségűek részére, melynek tananyagába adaptálhatóak a táborok, szakmai programok eredményei, az elmúlt évek munkájának tapasztalatai.

Józsa Tamás
Igazgató

„Hildesek” Norvégiában

Beszámoló

2010-ben nyertem felvételt a Hild József Építőipari Szakközépiskolába. Életem egyik legjobb döntése volt, hogy ebbe az iskolába jelentkeztem, hiszen itt a középiskola éve alatt rengeteg új, hasznos tudásra tettem szert. Ezek után úgy döntöttem, hogy jelentkezem a technikus képzésre is, bár kezemben volt egy egyetemi felvételi döntés is. A Hildes 5 évem alatt bekapcsolódtam minden olyan szakmai programba, amit az iskola kínált fel: térszínház-építés, fakultáció, szakmai versenyek, konferenciák.

E lehetőségek sorában számomra a legjelentősebb alig néhány héttel a tanulmányaim befejezése előtt nyílt meg számomra. Józsa Tamás igazgató úr és Vincze Miklós tanár úr ösztönzésére osztálytársammal, Horváth Tamással angol nyelvű pályázatot nyújtottunk be egy, az Európai Unió diákjai számára szervezett programra. Pályázatunk elkészítésben és benyújtásában nagyon nagy segítséget kaptunk iskolánk tanáraitól. Számunkra is hihetetlennek tűnt, mégis igaz volt, hogy támogatást kapott pályázatunk, így hazánkat, Magyarországot mi ketten képviseltük ezen a nemzetközi rendezvényen, melyet 2015. június 7-14. között Oslóban tartottak.

A támogatói döntést követően felvettük a kapcsolatot a norvég szervezőkkel. A részünkre megküldött programból derült ki számunkra, hogy nagyon tartalmas és érdekes hét vár ránk. Az első kihívás az volt, hogy az utazás költségeit ugyan fizette a programiroda, de a helyszínre érkezést magunknak kellett megszervezni. Repülővel utaztunk Bécsből, Frankfurti átszállással, az oslói Gardermoen repülőtérre.

Mielőtt megkezdődött volna életem egyik legszebb hete, barátommal, Tomival felkészültünk Norvégiából és Oslóból. Utánanéztünk a város híres nevezetességeinek, például a parlamentnek vagy a városházának, amely később még fontos szerepet játszott a norvég utunkon. A város csodálatos építészeti megoldásokat tartogatott. Rácsodálkozva figyeltük a modern és a hagyományos építészet összehangolását.

Hétfőn és kedden nagy meglepetésünkre egy népi múzeumba mentünk, ahol a tradicionális norvég fa építészettel ismerkedünk meg.

Gépek használata nélkül kellett összeállítani egy viking faházat, mely során csak kézi vágó és hasító eszközöket használhattunk. A munkavégzés során hamar személyes kapcsolatok is kialakultak a résztvevők között, akik 22 különböző országból érkeztek Azerbajdzsántól kezdve Cipruson át Hollandiáig. A csapatot 19 norvég fiatal és idősebb norvég mesterek erősítették.

Szerda délig el is készült a projekt, a viking faház, melyet aztán az egyetemi téren állítottak ki az Europa Nostra díjátadó vendégeinek tiszteletére.

Az egyhetes programnak része volt az Europa Nostra díjátadó gála, mely egy kulturális örökségvédelmi rendezvény (hivatalos nevén: European Heritage Awards Ceremony). Már a program előestéjén rendezett ünnepi fogadáson is részt vehettünk, ahol találkozhattunk a magyar nagykövetség munkatársaival.

Csütörtökön volt a díjátadó gála az oslói városházán. Itt a díjakat Navracsics Tibor, az Európai Unió kulturális, oktatási, ifjúságpolitikai és sportügyi biztosa adta át. Nagy meglepetésünkre és örömünkre Magyarország is nyert különdíjat, Budapest egyik legszebb szecessziós épülete, a Zeneakadémia is szerepelt a díjazottak között. Ez hatalmas elismerés az országunknak.

A rendezvény után Navracsics Tibor biztos úr szívélyesen köszöntött bennünket, magyar honfitársait, ráadásul a péntek délelőttöt vele tölthettük és elmeséltük neki a faház építését, hogy honnan jöttünk, kik vagyunk, mik a terveink az életben.

Szombaton a hét megkoronázásaképp két különleges északi várost néztünk meg, itt láthattuk Norvégia legrégebbi faházát is. Érdekes volt látni milyen megoldással védik meg a faházat az időjárás viszontagságaitól.

Vasárnap korán reggel indultunk haza, nagy bánatunkra, mivel csodálatos eseménynek lehettünk részesei; sajnáltuk, hogy csak 7 alkalommal csodálkozhattunk rá a norvég fehér éjszakákra, s hogy el kellett válnunk új barátainktól.

Ezzel a beszámolóval szeretném megköszönni az iskolának és az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának ezt a csodálatos utat.

Pócze Gábor
egykori Hildes diák

Budavárért Emlékérem 2015

A Budavári Önkormányzat Budavár 1686. szeptember 2-i, törököktől való visszafoglalására emlékezve hagyományosan ezen a napon adja át a Budavárért Emlékérmet, mellyel olyan személyek munkásságát ismeri el, akik tevékenységükkel hatékonyan hozzájárultak az I. kerület fejlődéséhez, annak jó hírvének öregbítéséhez. Az idei kitüntetettek között örömmel üdvözölhetjük dr. Janotti Judit műemlékfelügyelőt.

A dinamikus állandóság dicsérete

Janotti Judit laudációja

Az élettörténet Kárpátalján kezdődik. A kedves szülői ház és az élménydús iskolai évek az ungvári Általános Magyar Iskola és Gimnáziumban. A kitüntetéses érettségi után az egyetem, abból mindjárt kettő, az Ungvári Általános Műszaki Egyetem és a Kijevi Építésmérnöki Egyetem, három-három évnyi tanulmányokkal. 1981-ben diplomázott, ismét kitüntetéssel, akkoriban ezt vörösdiplomának nevezték.

És aztán a nagy döntés, hogy az ungvári otthon után itt Magyarországon, Budán legyen itthon. Küzdelmes évek következtek a Pest megyei Állami Építőipari Vállalatnál és a Novolit Építőipari Részvénytársaságnál, de a jövő hamar megcsillantotta az új irányt.

1985-ben a Budapesti Műszaki Egyetemen műemlékvédelmi szakmérnöki diplomát szerzett, és aztán már csak néhány év, hogy a magyar műemlékvédelem átalakult új szervezetében, az Országos Műemlékvédelmi Hivatalban, műemlékvédelmi felügyelőként folytassa szakmai pályafutását. És nem is akármilyen területen, hanem Budapest I. kerületében, azaz Budán.

Márai Sándor írja, hogy Budán lakni világnézet. De mit mondhatunk akkor, ha valaki Budán lakik és Budán műemléki felügyelő. Azokkal a kiemelkedő műemlékekkel foglalkozik, melyek nagyban hozzájárulnak a *Budán lakni világnézet* érzéshez. Különös, nagyszerű és felelősségteljes feladat. A budai, a budai Vár és környezetének műemlékei nemcsak a budaiaknak jelentenek nagyon sokat. Nekünk, műemlékeseknek mindig egy viszonyulási pont volt. Annakidején, a nosztalgiával visszagondolt időben, mikor a magyar műemlékvédelem, majd a magyar örökségvédelem egyértelmű központja itt a Várban, Táncsics Mihály utcában volt, kollégáink nem kerülhették ki, hogy a Váron valahogy ne jöjjenek keresztül. Így a vári műemlékek védelme, gondozása mintegy példává vált. Kimondatlan direktíva volt ez, sokkal erősebb, mint bármilyen papírra írt szakmai irányelv.

Akkoriban Judit sokszor megtisztelt szakmai kérdéseivel, nekem meg hivatali kötelemem volt ezeket ismerni. Általában azzal a szóval kezdte, hogy ugye. Azaz megvolt a véleménye, amivel könnyű volt egyetérteni, ha olykor fölvettem más szempontokat, akkor arra is nyitott volt. Nagyon szép emlékeim vannak erről az időszakról, mert igen jó egy olyan munkatárssal dolgozni, aki felkészült, dinamikus és pozitív hozzáállású. Így aztán, mikor az Országos Műemlékvédelmi Hivatalból Kulturális Örökségvédelmi Hivatal lett, az új jelszó pedig az *ügyfélbarát ügyintézés*, Judit esetében ez semmilyen jelentőséggel nem bírt, mert ő előtte is, azóta is természetesen ügyfélbarát.

Mostanában különböző jelentéseket kell készítenünk, az egyik utóbbit például arról, hány munkaóra szükséges egy ügy elintézéséhez. A nemtörődöm azonnali válasz és a döntésképtelen, akadékoskodó huzavona között van az optimális megoldás, amit könnyű így szóban kimondani. Szerencsére Janotti Judit ezt műemléki felügyelőként a gyakorlatban is bizonyította. És nem akármilyen épületek kapcsán. Csak felsorolásképpen: a Várkert Bazár, a Mátyás templom, a Sándor palota, a Zenetudományi

Intézet, a Lánchíd Palota, a Szent György fogadó, a Hilton Szálloda és a Halászbástya. A Fortuna utca 18., amit most Hapimag szállodának nevezünk, a magyar műemléki építészet kivételes, iránymutató alkotása. És most mellé sorolhatjuk a Kapucinus utca 9. számú épület romjaiból történő megújítását, amihez nagyon kellett az Önkormányzat megértő áldozatvállalása, és az, hogy a műemléki felügyelő szót tudjon érteni, partneri kapcsolatban legyen az Önkormányzattal. Az ICOMOS-Díjas végeredmény önmagáért beszél.

Janotti Juditot az állandóság jellemzi, a műemlékek állandó és folyamatos védelme, amit egy sajátos dinamizmus hat át, a helyzetek naprakész ismerete és kezelése. A dinamizmusból persze jut még erő, idő más tevékenységre is. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság vezetőségi tagja, három éven át alelnöke, a Somogyi Reneszánsz Szövetség alelnöke, a Budavári Önkormányzat Vároltalmazó Alapítvány kuratóriumi tagja és a Budapesti Városvédő Egyesület tagja. Hat éven keresztül szervezte havi rendszerességgel a Táncsics Mihály utcai székház pincéjében az ICOMOS klubbot, ami a szakmai találkozók biztos helye volt, és tíz alkalommal volt annak a lelkes csapatnak a tagja, amelyik a Balsorsú Műemlékek Báljait szervezte. Ő, azok a nosztalgikus idők, mikor a műemlékvédelem társadalmi szinten is meg tudta mutatni magát.

Mindemellett publikációi jelentek meg a néhai Hivatal néhai Műemléklapjában és a Műemlékvédelem folyóiratban, többek között a vári Táncsics Mihály utca 9. számú ház építéstörténetéről, a celldömölki templomromról és az ungvári vártemplomról.

Alexa Károly írta, hogy ő nem hisz az utóbbi idők szerkezet- és struktúra változásaiban, sokkal inkább az emberben. Ezzel én is így vagyok. Félve mondom, de erősen gondolom, ha a néhai Kulturális Örökségvédelmi Hivatalban minden felügyelő olyan felkészültségű és hozzáállású lett volna, mint Janotti Judit, a vezetőkről most ne beszéljünk, szóval akkor lehet, hogy a magyar műemlékvédelem ma is egységes lenne. De érzem, túl messzire mentem, hiszen nem lehet mindenki Janotti Judit, örüljünk, hogy egy van belőle, és dicsérve ünnepeljük.

Nagy Gábor

A kitüntetéshez ezúton is gratulálunk !

ICOMOS-Díj tábla avatás Sárospatakon

2015. szeptember 11-én került sor az idén ICOMOS Díjjal kitüntetett sárospataki ágyúöntő műhely maradványait megőrző, a környezetbe illeszkedő és az egykori működést szellemesen bemutató épület ICOMOS-Díj bronztáblájának ünnepélyes felavatására.

Az eseményen köszöntőt mondott Csorba László, a Magyar Nemzeti Múzeum mb. főigazgatója és Nagy Gergely, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tiszteletbeli elnöke.

Mesterszintű szakdolgozatok az alapképzésben

Régi igazság: a műemlékek szeretetét, az épített örökség megőrzésére való törekvést az iskolában (ha nem az óvodában) kell megtanítani a gyermekeinknek. Ezért értékes minden örökségvédelemre nevelő tevékenység, beleértve a témában készítendő főiskolai záródolgozatot vagy egyetemi diplomamunkát.

Nagy Rita a győri Széchenyi István Egyetem építészmérnök BSc szakos hallgatója Géczy Nóra témavezető irányításával a műemléki védettséget élvező mosonmagyaróvári uradalmi malom épületét dolgozta fel szakdolgozatában.

A témaválasztással sikerült a mai magyarországi műemlékvédelem állatorvosi lovát megtalálnia. Az épület a város központjában, rendkívül fontos helyen áll, méreteinél fogva a településközpont meghatározó látványeleme, folyamatosan romló állapotát tekintve pedig szép példája annak, hogy hogyan lehet elhanyagolással teljesen tönkretenni egy értékes épületet.

A tulajdonos hozzáállására jellemző, hogy pusztán a telekben lát értéket, a rajta levő műemléképület csak szükséges rossz, az idő nem sürgeti, az épület avulása neki dolgozik. A hatóság tehetetlen, pusztán hatósági eszközökkel lehetetlen kikényszeríteni valakiből, hogy gondoskodjon a köz szemében is értékesnek gondolt (hiszen ezért műemlék!) épületről. Érdeemes lenne persze utána járni, hogy mikor került magántulajdonba az épület, és hogy előtte az állam, vagy az önkormányzat hogyan gondoskodott róla.

A szakdolgozat a klasszikus kutatási módszereknek megfelelően írott források elemzésén és az épület helyszíni tanulmányozásán alapul.

Külön öröndetes, hogy a diploma megszerzése után a hallgató nem hagyta abba a témával való foglalkozást, hanem továbbra is gyűjti az épülettel kapcsolatos információkat. Reménykedjünk, hogy kitartása, lelkesedése elhallatszik az épület sorsáért felelős döntéshozók füléig is! Úgy legyen!

Veöreös András

Nagy Rita:

Az elkallódott malom

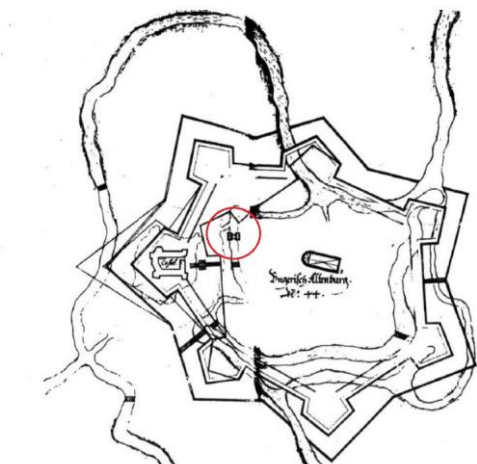
Immár második alkalommal nyitotta meg kapuit az érdeklődők előtt a mosonmagyaróvári egykori főhercegi malom. Az 1989-es végleges leállás után az épület magánkézbe került és azóta is üresen áll.

A hétköznapiakban mindannyian találkozunk olyan kallódó, leamortizálódott épületekkel, melyek egykor virágzó gyárak, vagy különféle termelés ellátó létesítmények voltak. Még az is felfigyel az épületre, aki először jár Mosonmagyaróváron, hiszen központi helyen fekszik a város egyik legforgalmasabb pontján. Nem csak a szépsége, ami felhívja magára a figyelmet, de történelmi szempontból is egy jelentős épületről van szó. Ezt mutatja a malomhoz tartozó 17. századi magtárépület is, amely egyike a Magyarországon fennmaradt ilyen korai, ekkora méretű gazdasági épületeknek.

Főhercegi malom és sörgyár épületgyűjtése

A volt uradalmi malom írásos története a 13. századig nyúlik vissza, ekkor alakult ki az óvári uradalom. Tervezője a Győr nemzetségből származó „Óvári” Konrád, aki jelentős birtokokra tett szert a területen és megépítette a várat is. Egy 1279-ből származó oklevél szerint a mai Lajta partján már ekkor voltak malmok. Az első olyan okmányok közé tartozik, melyek említést tesznek a malomról, Erzsébet királyné kiváltságlevele 1354-ből. Ez az írásos dokumentum a malom létezésének már nem csak feltételezhető, de konkrét bizonyítéka. A 16. századtól már több városalaprajz is dokumentálja a város fejlődését és a malmot. Az általunk ismert egyik legrégebbi alaprajz feltételezések szerint 1530-ban készülhetett. A rajzi dokumentum kizárólag csak a belső várat, az akkori elnevezés szerinti császári malmot és plébániatemplomot tünteti fel. Abban az időben ezeket az épületeket tartották fontosnak jelölni.

Főhercegi malom jelölése az erődítési terveken a 16. században

Az 1963-ban lebontott épületrész 'I.L.' betűjeles alapköve 1730-ból

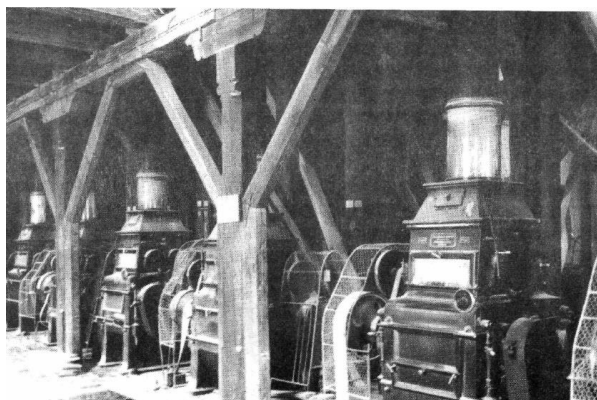
Később az addigi bermalom kereskedelmi jellegűvé alakult, ami ekkor kapta meg a „Magyaróvári Főhercegi Uradalmi Malom” nevet. A gabonaipar fejlődése hatással volt az uradalmi malomra is, amikor V. Ferdinánd rendeletet adott ki 1845-ben a malom lebontására és újjáépítésére. A folyó két partján álló épületrészeket összekötötték, így egy egységes tömb jött létre.

A 19. század végén és a 20. század elején a malom folyamatos átépítéseken, gépesítésen ment keresztül. Az utóbbiban a sörgyár épülete is átépítésre került, amit a háborús időkben is fokozatosan fejlesztettek, majd 1937-ben befejezte működését. 1945-ben a malom és sörgyár épületei is állami tulajdonba kerültek. Ekkor a malom még használatban volt, melynek vezetését állami gabonaipari vállalat vette át és működött továbbra is a 80-as évek végéig.

A malom működésére a 17. századtól csak néhány feljegyzésből és az akkor használatos technikából tudunk következtetni. Markó János kézirata 1964-ből tartalmaz egy részleges forrásból fellelhető adatot a vízkerék működéséről és az őrlés folyamatáról: „Az alulcsapott (fa) vízkerék hajtja a fogaskereket, s az őrlőkövet. Az őrlést végző kőről a termény rázózacskóba került, az átesett már 'liszt' volt. Az átmenet a kőjáráttal összeépített rázó szitaszerűségre folyt, mind a rázózacskóhoz, mind pedig a szitarázáshoz az energiát a követ forgató tengelyről vették le. A kőre történő felöntés előtt a kézi erővel (léghuzat) tisztított gabonát nedvesítették.” A forrás csak egy kőjárat működésére enged következtetni, de abban az időben már használatos volt a több kövű malom is. A malmokat az úgynevezett kövek száma által sorolták be nagyságrend szerint, de a nagy malmok esetében már nem kövek, hanem többjártatos szerkezetekről van szó. Például 6 vagy 12 járatú malomról beszélnek, akkor a 12 őrlőkerék vagy 12 járat azt jelenti, hogy ennyi speciálisan kialakított felületű kő feküdt egymás felett.

Malom – turbina jelenlegi állapotában az épület alsó szintjén

Malomépület első emeleti gépsora (1991-ben készült felvétel)

A malomépület 1765-ben történő átalakítása során gépészeti felújításon is átesett és egy átvett osztrák eljárásnak megfelelően dara és dertcetisztító gépek is kerültek bele. Magyarország egyik legmodernebb nagymalma - 20-25 főre tehető dolgozójával - jól szervezett munkarend szerint működött.

A malmot 1857-ben látták el egy 90 lóerős gőzgéppel, ami után folyamatosan korszerűsítették. Az 1883-as felújítások és emeletbővítések során tértek át a magas őrlésre, ahol 12 hengershékkal és 5 őrlőkövel dolgoztak. Ha a mederben leapadt a víz, a gőzgép segítségét használták. A 20. századra a technika fejlődésével új gépesítésre volt szükség, ezért 1911-ben teljesen kicserélték, felújították a gépészeti berendezéseket a vízkerekek helyébe 120 lóerős vízszintes fekvésű turbina került, amely ezután a gőzgéppel együtt adta a hajtóerőt. Ezzel megszűntek azok a jegyek az épületen, melyek a vizes malom jellegzetességeit mutatták. Majd a 30-as években a gőzenergia-termelőt is lecserélték, ettől kezdve villanymotorok energiájával működött.

Az épületegyüttes jövője még bizonytalan és lehet, hogy már megpecsételődött. Egy használaton kívüli műemlék sorsa 30 év után már akkor is eldőlt, ha a tulajdonos szinte mindent megtesz a karbantartásért. Fontos mielőbb lépni az épület érdekében, hiszen ennyi idő alatt visszafordíthatatlan károk keletkeznek.

Az 1845-ben lévő uradalmi munkálatok folytán a két parton álló malomépületet összeépítették egy a folyó felett átívelő épülettel. Az elmúlt években a malom környezete és a Malom-ági Lajta medre felújításra került. A közbenső épületrész alatt a medret hajózhatóvá tették. A malomépület elhelyezkedése újrahasznosítás szempontjából kedvező helyen van, a város egyik frekvenciális pontján. Az épület tömege számos lehetőséget is elbír. Az évek alatt több diákot is megihletett az épület és választotta azt diplomamunkája témájául. Több új elképzelt funkció is született a kereskedelmi és kiszolgáló egységektől kezdve a kiállító, bemutató terekig.

Mielőbbi újrahasznosítása a városnak is elemi érdeke, főleg ha hiánypótló funkciókat kap. Kitley Tibor városi főépítész is több jövőbeni lehetőséget tud elképzelni. Többek között egy minőségi szálláshelyet, gyógyszállót konferenciaközponttal. Lehetne akár szórakozóhely, mozi. Az ingatlanok feltárhatóak a Malomszer felől is, a Malom-ági Lajtán ehhez építendő híd szerepel is a szabályozási tervben. A sörház üresen álló részén lehetőség lenne mélygarázs, parkolóház kialakítására, ami nagyban enyhítené a belváros parkolási gondjait. Mivel magántulajdonról van szó, megtérülő beruházás jöhet csak szóba, közösségi, kulturális funkció kevésbé. A tulajdonosokat már több ízben kötelezték állagmegóvásra több-kevesebb sikerrel. A fő tulajdonos és a város rossz kapcsolata is hátráltatja az előrehaladást ez ügyben. Jelenleg nincs semmilyen elképzelése a malommal kapcsolatban, legalábbis ami nyilvános lenne. Leginkább el szeretné bontani, vagy megvárni, míg magától összedől.

A malomépület tanulmányozásánál nyilvánvalóvá vált, hogy még kis léptékben, elméleti újratervezésnél is rengeteg szempontot kell figyelembe venni. Elsősorban az újrahasznosítást építészeti szempontból megközelítve, ami természetesen magával hozza a történelmi háttérhez és a település szerkezetéhez és igényeihez való igazodás kérdéseit. Egy olyan épületkomplexum létrehozása lenne a cél, mely fontos szerepet tölt be a város mindennapjaiban és fejlődésében, egyben az épület értékeinek megőrzésével. Egy több funkciót betöltő épületegyüttes létrehozása, mely nem csak a környezeti igényeket elégíti ki, hanem fenntartja önmagát.

Irodalomjegyzék:

ENZSÖL Imre, LŐVEI Pál:	A magyaróvári volt uradalmi malom és sörgyár építéstörténete az írott adatok és helyszíni kutatás alapján, Arrabona 31-33.,1994
ENZSÖL Imre, LŐVEI Pál:	A magyaróvári volt uradalmi malom és sörgyár építéstörténete, Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ levéltára, Országos Műemléki Felügyelőség, Budapest, 1991
FEJÉR György:	Codex diplomaticus Hungariae IX.2. Budae, 1829–44.
MARKÓ János:	Vázlatok a Magyaróvári Uradalmi Malom múltjából, Kézirat, Mosonmagyaróvár, Hansági Múzeum Adattára, 1964
THULLNER István:	Személyes gyűjtések, Kéziratok
WERTNER Mór:	Az Árpád-kori udvari tisztviselők sorozata, Történelmi Tár, 1899

CIVVIH közgyűlés

Syros, 2015. szeptember 17-19.

Ez évben a görögországi Syros szigetén gyűlt össze az ICOMOS Történelmi Települések Szakbizottsága éves közgyűlésére. A tudományos ülésnek a választás külön súlyt adott, mert kitöltvén mandátumát a vezetőség megújítására is most került sor.

A helyszín a Kikládok szigetcsoport „fővárosa”, Syros volt, ahova négyórás hajóúttal lehetett eljutni az athéni Pireusz kikötőjéből. A szakbizottság súlyának megfelelően most is számos országból érkeztek a képviselők, összesen majd hetvenen. Minden földrész képviseltette magát - annak ellenére, hogy ugyanebben az időpontban, Krakkóban is tartottak egy fontos konferenciát. Természetesen a legtöbben Európából érkeztek, de Ausztrália, Korea, Kína, Brazília képviselői is megjelentek. Magyarországot Janotti Judit és Nagy Gergely képviselte.

A konferenciát a település központjában, a Kultúrpalotában tartották. A nyitó, azaz a bemutatkozó előadások között a Syros-i intézetvezető mutatta be a település történetét, művészettörténeti jelentőségét. Syros, a Kikládok szigetcsoport legfontosabb szigete, így az ismert kikládi kultúra szülőhelyeként mutathatták be a települést. Megismerhettük a mai sziget meghatározó építészeti arculatát, a klasszicizmus kori kiépülését. A 19. századi egységes építészeti, városépítészeti világot értékelve példamutató módon gondoskodnak védelméről. Ennek alapja az a H.E.R.M.E.S. nevezetű inventárium, ami honlapon mindenki számára hozzáférhető. Itt minden épület értékvizsgálata, értékeinek bemutatása, helyreállítandó épületrészeinek bemutatása megtalálható, és megismerhető az értékek megőrzésének, helyreállításának módja. Minden felújítást, helyreállítást megelőzően a tulajdonos, az építész megismerheti épületének értékeit, ha ugyan az számára addig nem volt ismeretes. A CIVVIH elnöke, Sofia Avgerinou Kolonias a tudományos ülés meghirdetett témáját vezette fel, aminek vezérgondolata „Az örökség, mint a történelmi városok, és városi táj fenntartható fejlődésének biztosítója” című előadásában. Samir Abdulac megdöbbentő képsorokkal mutatta be a szíriai pusztítást, a történelmi értékek, városi együttesek megsemmisítését. (A közgyűlés napján a CIVVIH határozatban ítélte el az emberiség történelmi értékeinek értelmetlen pusztítását, külön megemlékezve Khaled al-Asaad-ról, a Palmyra értékeiért életét áldozó igazgatóról.) Ezt követően szekciókra tagoltan folytatódott az ülés. Az érdekesebb esettanulmányok mellett is felbukkantak olyan témák, ahol az örökségvédelem szolgálatába állított sikeres helyi oktatási rendszert mutatták be (Észtország), vagy példaként érdemes említeni a helyet, ahol a tulajdonosok tartják fontosnak saját örökségük megőrzését. (Ohio).

A magyar előadásnak igen kedvező visszhangja volt, mert történelmi település összefüggéseinek alapján került értékelésre és bemutatásra a települések éjszakai megvilágítása, díszkivilágítása. A településképvédelme nem csak nappali körülmények között kíván különös figyelmet, hanem ugyanazon követelményeknek kell megfeleljen az éjszakai megjelenés is. A technikai fejlődés és a fénykarakter fokozó, az erőszakos reklám célú felhasználás ugyanolyan káros hatással lehet a települési értékek megjelenítésekor, mint az ismert, korunkra jellemző káros tényezők. Ugyanakkor további veszélyt jelent, hogy az egyes pontok túlhangsúlyozásával a történelmi településösszefüggések is eltorzulnak. Még mindig elevenen él a bizottság tagjaiban a két évvel ezelőtti nagyszerűnek tartott (valóban az volt) Budapest/Visegrád ülés, amit a fogadtatáson érezhettünk is. Az innen indult kezdeményezés eredményeként Varsóban került bejelentésre a CIVVIH közép-európai régiójának megalakulása. A CIVVIH legnépszerűbb, és talán az egyik legfontosabb szakbizottsága regionális szinten is egyre

erőteljesebben jelenik meg. A mediterráneumi, a közép- és dél-amerikai, az ázsiai regionális csoport után a közép-európai csoport is megalakult Danuta Kłosek-Kozłowska vezetésével. Az első ülés 2016-ban, Český Krumlov-ban kerül megrendezésre.

A CIVVIH országok közötti együttműködésre is alkalmat adhat. E téren öröndetes esemény volt, hogy az eddigi visszafogott szlovák részvétel után CIVVIH szinten szorosabb együttműködésnek formálódnak a lehetőségei. Pavel Gregorral történt egyeztetéskor a szlovák ICOMOS új, energikus elnökét ismerhettük meg, aki CIVVIH szinten kiváló partnernek mutatkozik a két ország ICOMOS munkájának összehangolásában.

A választás során Sofia Avgerinou Kolonias (Görögország) elnökasszony a harmadik ciklusra is bizalmat kapott. Elnökhelyetteseknek a lengyel Danuta Kłosek-Kozłowska, a francia Samir Abdulac, és az olasz Teresa Colletta került megválasztásra. Főtitkár ismét az eddig is igen sokat dolgozó német Claus-Peter Echter lett. Vezetőségi tagnak az izraeli Giora Solart, az ausztrál David Logant, a tunéziai Faika Bejaouit, a magyar Nagy Gergelyt és az orosz Olga Sevant választották. A soron következő CIVVIH ülés 2016-ban Szöulban, 2017-ben pedig a brazil világörökségi helyszínen, Ouro Preto-ban lesz. A tiszteletbeli tagok közé két

(posztumusz) tagot választottunk: Ian Hocking Ausztráliából és Semia Akrouit-Yaiche Tunéziából érdemelte ki a címet.

Az egész világra kiterjedt szervezet eredményes működése és működtetése érdekében az első vezetőségi ülésen a vezetőség úgy határozott, hogy az aktivitásnak és a földrajzi, regionális megosztottságnak megfelelően tagokat kooptál a vezetőségbe. Így kap megtsztlő felkérést a munkára Angela Rojas Kubából, Jeff Soule az Egyesült Államokból, Saleh Lamei Egyiptomból, Elene Negussie Írországból, Zhang Jie Kínából, Hae Un Rii Koreából és Ofelia Sanou Costa Rica-ból.

A konferencia programjaként szervezett városbemutatáson a klasszicista Hermoupolist mutatták be. Az első napi prezentáció és az ezt követő helyszíni városlátogatás után az Apollo Színházban tartott ünnepélyes Europa Nostra díjátadáson vehettünk részt. A H.E.R.M.E.S program kidolgozásáért, gyakorlati bevezetéséért a digitalizációs programért nyerte el Hermoupolis - egyáltalán nem érdemtelenül - a kategória díját.

Szombaton a Szent György székesegyház bemutatásával ért véget a program.

Többször felmerült az a kérdés, hogy meddig terjed a CIVVIH kompetenciája. A vita során azonban egyértelművé vált, hogy akár egyes épületről, akár település szintű fejlesztésről, akár tájjal kapcsolatos kérdéssről esik szó, az mind hatással van a településre, annak történeti értékeinek szakszerű megőrzésére. Nem véletlen, hogy a legnépesebb, és talán a legkiterjedtebb, komplexitást képviselő szakbizottság. Vagyis a CIVVIH továbbra is különös figyelmet érdemel az ICOMOS-on belül. Kötelességünk a magyar alapítású CIVVIH munkájában részt venni, megtsztltetés ott szerepet is vállalni.

Nagy Gergely

2015. október 7-én került sor a Magyar Nemzeti Múzeum Dísztermében a Rómer Flóris születésének 200. évfordulója tiszteletére rendezett emlékkonferenciára.

A rendezvény a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága és az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága közös szervezésében valósult meg.

Csorba László, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója megnyitójában hangsúlyozta, hogy a Rómer Flóris emlékére rendezett konferenciának legméltóbb helyszíne a Nemzeti Múzeum, ahol a Múzeum gyűjteményeiben és kiállításában a mindennapokban látható és érezhető Rómer munkásságának eredménye.

A konferenciát köszöntötte L. Simon László, a Miniszterelnökség parlamenti államtitkára. Méltatta Rómer Flóris példaértékű életútját, tudós és közéleti tevékenységét, ahogyan a magyar régészet, művészettörténet és még más diszciplínák mellett a magyar műemlékvédelem megalapítása is nevéhez fűződik. Szimbolikusan is tekinthető, hogy éppen 2015-re, a Rómer-emlékévre az örökségvédelem a kormány kiemelt programjai közé került. A kormány Nemzeti Hauszmann Terv a budai Várnegyed megújításáért névvel indított tízéves, átfogó rekonstrukciós programot. Elindult a Nemzeti Kastélyprogram (33 milliárd) is, amely egyrészt meg akarja menteni, másrészt tartalommal megtöltve megújítani az állam tulajdonában álló legértékesebb vidéki ingatlanokat, amelyek rekonstrukciójára az elmúlt 25 évben nem vagy alig jutott forrás. A szintén múlt évben kezdett Nemzeti Várprogram (25 milliárd) keretében országszerte 31 vár teljes vagy részleges felújítása történik meg a következő években. Az első ütemben a diósgyőri, az egri, a kisvárdai és a sümegi vár fejlesztésére kerül sor. A felújított műemlékek a nemzeti örökség megőrzése mellett akár gazdasági hasznót is hozhatnak, hiszen komoly vonzerőt jelenthetnek a turisták számára is. Mindezek mellett a közgyűjtemények rekonstrukcióját is tervezik, egyik első állomása ennek az Iparművészeti Múzeum megújítása lesz. Az államtitkár hangsúlyozta: az elmúlt évtizedekben még soha nem volt ekkora méretű és arányú örökségvédelmi program Magyarországon. Zárásként bejelentette, hogy éppen Rómer Flóris neve alatt indul program a határon túli magyar műemlékvédelem céljaira.

A bevezető előadások sorát Csorba László nyitotta a Magyar Nemzeti Múzeum nevében, amely intézménynek Rómer jeles szakembere volt. A 19. században a legmagasabb színvonalon gyarapította és rendszerezte a múzeum gyűjteményét, leginkább saját kezével, utazásai és országjárásai során figyelte és szedte össze a magyar múlt tárgyi örökségét. A jelen konferencia öt olyan intézmény közös szervezésében valósult meg, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága, amelyek valamennyien Rómer örökösének tekinthetik magukat a történelem, a régészet, a művészettörténet kutatásával és a műemlékvédelemmel. Mindezek mellett a Nemzeti Múzeum a győri Rómer Flóris Történeti és Művészeti Múzeummal is együttműködik a Rómer-emlékév eseményeiben, amely múzeumot maga Rómer alapította, és bencés szerzetesként a győri bencés gimnáziumban tanított 1839-től 1845-ig. A 19. században a bencések komoly szerepet játszottak a magyar tudományos életben, a bencés iskolák nyitottak voltak a tudományos újdonságok iránt, és olyan jelentős tudósok munkálkodtak Pannónhalmán vagy Győrben, mint Czuczor Gergely, Jedlik Ányos, Rómer Flóris, Rónay Jácint, Guzmics Izidor. A tudós tevékenység mellett az oktatás is ugyanolyan fontos tevékenységük volt, és ebben a környezetben tanult, majd tanított és végzett tudományos munkát Rómer Flóris.

Jávor Anna, a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat elnöke az 1878-ban alapított Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat nevében tisztelgett Rómer Flóris emléke előtt. Személyében mind a két, akkor még éppen csak kibontakozó tudományág egyik megalapozóját tisztelheti. Mert bár a Társulat éves kitüntető érmei közül a Rómer-emlékérem a régészet kimagasló teljesítményét jutalmazza, a győri bencés paptanár, 19. századi polihisztor, akadémikus a művészettörténetészek tudománytörténetének is megkerülhetetlen hőse. Befejezett nagy munkái közül az 1874-ben megjelent Régi falképek Magyarországon gyakorlatilag művészettörténeti munka, az újabb korpuszok alapja. Ugyanígy alap a Corvina-kódexeket bemutató munkája is a kodikológia számára, és a kisebb közleményekben szereplő „műrégészeti” munkái a numizmatika és az ötvösség számára. Az a fáradhatatlan gyűjtőmunka, amelyre Rómer tudományos pályája épült, mindegyik diszciplína fontos tárgyi bázisa. Módszertana, ma nevezhetnénk nyombiztosításnak, hogy tudniillik célzott felfedezőutak, fáradságos terepbejárások során figyelme minden régiségre kiterjed, és a mozdíthatatlanokat az éppen rendelkezésre álló képrögzítő eszközökkel örökíti meg – a szabadkézi rajzoktól a fotográfiáig –, gyakorlatilag a műemléki topográfiák, értéktárak előfutára. Ezért hatalmas érték Rómer úti jegyzetfüzeteinek a műemlék-felügyelőségen (a mai Forster Központban) őrzött gyűjteménye. A füzetek mindmáig tartalmazznak közöletlen információkat, és nemcsak műemlékekről, hanem magántulajdonban őrzött műtárgyakról is. Rómer Flórisra mint elődjére tekinthet a Társulat a folyóirat-kiadás terén is. 1864 és 1872 között szerkesztette a Magyar Tudományos Akadémia Archaeologiai Bizottsága által kiadott Archaeologiai Közleményeket, és 1868-as indulásától szintén 1872-ig szerkesztője volt az Archaeologiai Értesítőnek. Ez utóbbi folyóirat ma is létezik, és gyakorlatilag belőle vált ki 1952-ben a Művészettörténeti Értesítő – mindkét folyóirat alapító lapgazdája a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat. A Társulat Rómer örökösének tekinti

magát abban is, hogy túl a régészeti és művészettörténeti kutatások friss eredményeinek közvetítésén, ezeknek a fórumoknak az is hivatásuk, hogy a beavatottakon kívül egy következő kör, a tanárok, egyetemisták, művésznövendékek, minden érdeklődő számára egyértelművé tegye ezt a szemléletet: a közös örökség megőrzésének szellemét.

Fodor Pál, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának főigazgatója az akadémikus és a történész Rómer jelentőségét méltatta. Az 1815-ben Pozsonyban, cipésmester fiaként született Rómer szokás „a magyar régészet atyjának” nevezni, de a művészettörténet-írás és műemlékvédelem megalapozásában és intézményrendszerének kialakításában is kulcsszerepet játszott. Néprajzi, természettudományos és művészeti munkásságáról még ma is kevés szó esik. Mint bölcsészeti doktor, 1839-től Győrben tanított, majd 1845-től Pozsonyban. Ekkor jelentek meg első tudományos cikkei, ezek után bízták meg József főherceg nevelésével. A szabadságharc alatt utásként harcolt, bátor tetteinek elismeréseképpen a századosi rangig jutott. A szabadságharc bukása után Bécsben, Olmützben, Brünnben (Spielberg) és Josefstadtban raboskodott, 4 évig „vasban volt”, de idejét igyekezett önképzésre fordítani. 1854-ben közkegyelemmel szabadult. Rómer bencés szerzetes igazi polihisztor tudós volt, mivel tudományos pályájának elején a történelemmel kapcsolatos diszciplínák még nem voltak különálló területek, így Rómer érdeklődése valamennyire kiterjedt, és a mai történelem, régészet, művészettörténet, kodikológia, numizmatika területén jelentős munkásságot fejtett ki. Járt az országot, gyűjtötte a „régiségeket”, feltárta a középkori templomfreskókat, régi épületek és romok maradványait, ásatásokat kezdeményezett, tudományos publikációkat írt. 1869-től lett a Nemzeti Múzeum Érem- és régiségtárának őre, majd 1871-től az MTA tagja. A magyar történetírás alapítói jelentős részben keresztény, főként katolikus körökből kerültek ki, például a 17–18. századi magyar történetírás meghatározó szereplői voltak a jezsuita szerzetesek (Hevenesi Gábor, Timón Sámuel, Katona István, Pray György), majd piaristák, bencések (Ipolyi Arnold, Rómer Flóris). Az egyházi pálya felemelkedési lehetőséget biztosított egyszerűbb származásúak számára is, valamint szemléletükben a nemzeti nézőpontok mellett az európai látószög is jelent volt. Magyar érdeklődéssel és érdekek figyelembe vételével, de az európai műveltség és ismeretek szintjén végezték tudós munkájukat. Ez is Rómer és kortársainak hagyatéka számunkra.

Zsidi Paula (BTM, Aquincumi Múzeum) Rómer Flóris és Aquincum című előadásában Rómer érdemeit ismertette az aquincumi ásatások megindításában és a múzeum kialakulásában. Rómer 1868-tól a pesti tudományegyetemen az Archaeologiai Tanszék vezetője lett, és ugyanabban az évben megalapította Ipolyi Arnolddal az Archaeologiai Értesítő című tudományos folyóiratot. 1863 és 1865 között megkezdte a felszínen még látható óbudai római romok felmérését, és folyamatosan publikálta többek között Ószőny (Brigetio) és Aquincum régészeti leleteit. Zsigmondy Gusztáv mérnökkel felmérték és térképre rögzítették az ókori maradványokat. Rómer azt javasolta, hogy az előkerülő leleteket egy helyen gyűjtsék össze, és bemutatásukra alapítsanak egy múzeumot. Aquincum régészeti leleteit maga válogatta és vitte el az 1872-es Párizsi Világkiállításra. Vezető szerepet játszott az 1876. évi 8. Nemzetközi Ősrégészeti és Embertani Kongresszus szervezésében is, amelynek résztvevői egynapos kirándulást tettek az óbudai római emlékek megtekintésére. Az erre az alkalomra 1875-ben feltárt papföldi romok bemutatása még jobban elősegítette, hogy Aquincumban tervszerű és tudományos régészeti ásatások folyhassanak. 1869-ben Rudolf trónörökös is meglátogatta az óbudai romokat, vezetője Rómer volt, és a császári látogatás a közvélemény érdeklődését is felkeltette az ókori emlékek iránt. A múzeum megnyitását Rómer már nem érte meg, de alapvető szerepe volt abban, hogy Magyarországon a svájci, német és osztrák bemutatóhelyeket megelőzve nyílt ókori római emlékeket bemutató múzeum.

Debreczeni-Droppán Béla (Magyar Nemzeti Múzeum) Rómer Flóris a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárának élén címmel Rómer múzeumgyarapító tevékenységét méltatta. Nagy elismerést jelentett Rómernek, amikor 1869. július 1-től a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárának vezetését bízták rá. Jól ismerte az ország első múzeumát, mivel tagja volt annak a bizottságnak, amely 1863-ban az intézmény reformjával kapcsolatban fogalmazott meg javaslatokat, illetve kutatóként is többször járt ott. Tisztségét 1877. november 16-i lemondásáig töltötte be, kilencéves működése során az előző évtizedekhez képest jóval több tárggyal gyarapította gyűjteményeit. Képes kalauz a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárában címmel magyar és német nyelvű gyűjteményi vezetőt készített. A Magyar Nemzeti Múzeum feliratos emlékei címmel magyarra fordította és kiegészítette Ernest Desjardins francia epigráfus munkáját. Irányításával

megkezdődhetett a gyűjtemények szakszerűbb, tudományos igényű rendezése, illetve a Múzeumkertben felállított római kövek számára a főlépcső alatti, korábban lomtárként használt helyiséget lapidáriummá alakította át. Emellett ásatásokat is vezetett és néprajzi tárgyú gyűjtést is folytatott. Kiterjedt levelezésével széles nemzetközi tudományos hálózatot hozott létre, többször járt külföldön az ottani emléanyag és a tudományos kapcsolatok elmélyítése végett. Megbízták az 1867-es párizsi világkiállításra küldendő régészeti kollekció összeállításával (*Catalogue des objets de l'histoire du travail hongrois à l'Exposition universelle de 1867, à Paris* címmel ezt publikálta is), Párizsban ez a kiállítás ezüstérmet kapott. Xantus Jánossal közösen válogatta az 1873-as bécsi világkiállításán bemutatott „háziipari” tárgycsoportot, amely később az MTA néprajzi gyűjteményének alapja lett. Felkészült szakembereket foglalkoztatott, amit elősegített, hogy egyetemen is oktatót, így utódokat nevelt ki, tanítványait foglalkoztathatta. A Magyar Nemzeti Múzeum az ő munkássága alapján elfoglalhatta a helyét az európai nagy nemzeti múzeumok között.

Prohászka Péter (Archeologický ústav SAV v Nitre) Az ősrégészeti konferencia című előadásában az ősrégészeti kongresszus kapcsán Rómer szervezőmunkáját ismertette. Az ő érdeme volt, hogy 1876-ban Budapest adott otthont a VIII. Nemzetközi Ősrégészeti és Antropológiai kongresszusnak. (A két évvel korábbi stockholmi kongresszuson elérte, hogy a következő találkozót Budapesten tartsák meg.) Nem állt sok idő rendelkezésre a szervezéshez, a másfél éves munka nagy részét Rómer végezte, legfőbb segítői Hampel József és Nagy Géza voltak. Nyilvánvaló volt, hogy a sikeres megvalósítás esetén a magyarországi régészet nemzetközi ismertségre tehet szert. Rómer fáradhatatlannak bizonyult, a vidéki gyűjtemények bekapcsolására 1875. március 5-én kiáltványt bocsátott ki. A kongresszus 1876. szeptember 4-én kezdődött több mint 700 résztvevővel. A kiállítás szeptember 9-én nyílt meg, 31 500 tárggyal, ebből 22 ezer vidéki múzeumokból érkezett. Az elért eredmények jól mutatták a hazai ősrégészeti kutatás magas színvonalát, amely leginkább Rómernek volt köszönhető. Egyrészt a gazdag, az ország vármegyéiből összegyűlt kiállítási anyag, illetve a lelőhelyeket szemléltető, a megyénként szervezett gyűjtők lelkes munkájával készült átfogó térkép, másrészt a magyarországi vonatkozású, az új kutatásokat bemutató előadások mutatták a magyar ősrégészet eredményeit. A több száz magyar és külföldi résztvevő több nagyszabású kiránduláson vehetett részt, ahol a helyszínen szemléltették meg a különböző ásatásokat. Rómer arról is gondoskodott, hogy a következő években francia nyelven kiadja az elhangzott előadások anyagát. A sajtó napi szinten tudósított az eseményekről, fotókat közöltek a kiállításról, az előadókról.

Soós István (MTA BTK Történettudományi Intézet) előadásában Rómer Flórisról mint a Történelmi Társulat alapító tagjáról beszélt. A Magyar Történelmi Társulat egyike az ország legkorábban alapított tudományos társulatainak, sőt a történettudomány területén – a Magyar Tudományos Akadémia mellett – a legrégebbi és legnagyobb hagyományokkal rendelkező szervezet. A Társulatot a kiegyezés esztendejében alapították a Magyar Tudományos Akadémia épületében történetírók (Horváth Mihály, Toldy Ferenc, Mikó Imre, Ipolyi Arnold, Rómer Flóris, Thaly Kálmán, Nagy Iván, Pesty Frigyes). Elsődleges céljuk az volt, hogy a magyar társadalmat a jövőben rendszeresen informálják az egyre fejlődő történeti kutatások eredményeiről. A Társulat megszületése szoros összefüggésben volt a Dunántúli Történetkedvelők Társulata megalakulásával (1863), amely inkább néhány lelkes történetkutatónak baráti egyesületeként alakult, a magyar történelmi emlékek felkutatására és közreadására. Eredményeiket a Rómer és Ráth Károly által 1863-tól kiadott Győri Történelmi és Régészeti Füzetekben publikálták. Pesten is folytak tanácskozások hasonló egyesület alakításáról, amely 1866 végén vett nagyobb lendületet, és 1867 februárjában meg is alakult a Társaság. Jóllehet Rómer az alapítók közé tartozott, az elnökségbe sosem került be, de az igazgató választmányban folyamatosan helyet foglalt. Haláláig a Társulat egyik motora, felolvasóüléseinek rendszeres előadója, a Társulat közgyűléseinek és vidéki kirándulásainak, valamint a régészeti, történeti, irodalmi kutatások fáradhatatlan szervezője és résztvevője lett. Indítványozta, hirdette és megvalósította a tudományos programokat, aktívan részt vett a bizottságok munkájában, új bizottságokat hozott létre, történeti kérdéseket dolgozott ki, támogatta a vidéki régészeti és történelmi egyleteket és társulatokat. A felolvasóüléseken való szereplésével nemcsak a legújabb kutatási eredményeknek a szűkebb szakmával való megismertetése volt a célja, hanem minél szélesebb körökben a hazai történettudomány megkedveltetése, az iránta való érdeklődés felkeltése.

Lakatos-Balla Attila (Nagyvárad) Rómer Flóris nagyprépost-kanonok nagyváradi éve címmel Rómer kevésbé ismert éveiről s tevékenységéről tartott előadást. Rómer 1877-ben elnyerte a nagyváradi

egyházmegye egyik irodalmi kanonoki stallumát, s megvált a fővárosban viselt tisztségeitől. Ekkor már nem volt a bencés rend tagja, 1875-ben pápai engedéllyel a világi papságot választotta. Kinevezése nem tekinthető egyházi karriernek, inkább Budapestről való eltávolításnak, amelynek hátterében valószínűleg személyes okok húzódtak. A nagyváradai székeskáptalannál az úgynevezett „literarium stallumok” (irodalmi kanonokok) olyan egyházi férfiak kanonoki javadalmazására szolgáltak, akik tudományos működésükkel tűntek ki. (Köztük Pray, Schönvizner, Ocskay, Szaniszló, Fogarasy, Fejér György, Hoványi, Szilasy, Rómer, Fraknói.) Rómer valószínűleg is Váradra költözött, célja a Vitéz János püspök kori tudományos és kulturális színvonal elérése lett Váradon. A püspöki székhely viszonylagos elszigeteltséget jelentett ugyan, de nem tétlenkedett: terepbejárással meghatározta és jegyzékbe vette Bihar megye még meglévő régészeti és műemlékeit. Vezette a váradai várban előkerült középkori székesegyház feltárását. Felélesztette a Bihar vármegyei és Nagyváradai Régészeti és Történelmi Egyletet, támogatta a Bihari Múzeum létrejöttének terveit. Legnagyobb szabású vállalkozása az 1878. évi régészeti és műipari kiállítás megszervezése, amely eredetileg Bihar megyei rendezvény lett volna, de országossá nőtt, és a 19. század végének legnagyobb vidéki kulturális eseményévé vált. 32 múzeumból, egész Bihar megyéből érkeztek a kiállításra anyagok, és a bemutatóhoz egy egyhónapnyi felolvasóülés-sorozat kapcsolódott, amelyen részt vett a teljes magyar történettudomány.

Jékely Zsombor (Iparművészeti Múzeum) Rómer Flóris és a középkori magyar falképfestészet korpusza címmel Rómer művészettörténeti munkásságáról tartott előadást. 1874-ben jelent meg Rómer Flóris Régi faliképek Magyarországon című könyve, amely 10 év munkájának eredményét mutatta be. Először Vas és Zala megyékben fedezett fel középkori templomi faliképeket (Velemér, Pécsely, Turmische), ezeknek pontos leírását 1863-tól a Vasárnapi Újságban tette közzé, majd a rajzokat az Akadémián is bemutatta. A későbbiekben is, utazásai során mindig beiktatott „faliképes kirándulásokat”, bárhol járt is az országban. Az Archaeológiai Bizottság fedezte tanulmányútjait, így a bizottságnak szóló beszámolóiban részletesen bemutatta a felfedezett faliképeket is, sőt gyakran az Archaeológiai Értesítőben is közzétette ezeket. 1872-ben akadémiai székfoglalóját a régi magyar viseletekről tartotta. A faliképekről vidéki levelezők is beszámoltak, Rómer ezeknek is utánajárt, és az 1874-ben megjelent kötetben összegezte addigi kutatásait a faliképekről. A munka topográfiai jellegű korpusz, nem művészettörténeti feldolgozás, de éppen ezért tudja a mai napig használni a szakma. Adattár, az emléktárgyat közzétevő korpusz, amely máig nélkülözhetetlen a kutatásban, gyakran azért is, mert az általa ismertett kép már nem látható. A képekről készített másolatok megőrkítettek azóta elpusztult alkotásokat, így mai azonosításokat is lehetővé tesz. Rómer kötetének forrásai közé tartozott a széles körű szakirodalmi tájékozottság, a jelentős külföldi munkák ismerete (nagyon sok hivatkozással). Munkássága a magyarországi művészettörténet és régészeti korpusz feltárása révén kiemelkedő jelentőségű volt.

Mikó Árpád (MTA BTK Művészettörténeti Intézet) és Zsupán Edina (Országos Széchényi Könyvtár) Egy archeológus a művészettörténetben – Rómer Flóris és a Corvina könyvtár címmel tartottak előadást Rómer Corvina-kutató munkásságáról. Rómer egyik szenvedélye volt a corvinák kutatása, és ebből a kedvtelésből ő lett a corvinák első modern kutatója, a corvinák hiteles listájának és kronológiájának összeállítója. Külföldi tanulmányútjain (például 1869. Olaszország) a könyvtárakban kereste a lehetséges corvinaköteteket, a megvizsgált kötetekről részletes leírást készített, szakszerűen, precízen, lényegre törően, ugyanakkor aprólékosan. Célja a hitelesítés és identifikáció volt, nem művészettörténeti értékelés. A leírásokban először a külső (borító, kötés), majd a belső (íráskép, stílus, betűtípus, színek, iniciálék részletesen) és tartalmi jegyek ismertetése következett. Összehasonlító vizsgálatainak eredményeként több külföldi könyvtárban talált corvinát hitelesített. 1876-ban az Akadémián beszélt kutatásairól, akkor 97 hiteles corvináról tudott. Ugyan nem született nagy műve a corvinákról, de kutatásai máig alapot jelentenek a továbbiakhoz. A magyar kodikológia vele lett európai színvonalú, és szakmailag gyakorlatilag azóta is követendő példát jelent. Paleográfiai és kodikológiai szaktudása szerzetesi képzettségéből eredhetett, Bakonybélben kifejezetten diplomatikus tanulmányokat folytatott régi kódexek vizsgálatához. A bencés rend történetirői hagyományait tanulta, ezek alapján lett olyan archeológussá, aki az oklevelekhez és a tárgyakhoz is értett. Ennek köszönhető, hogy a corvinákhoz értő módon nyúlt, szinte archeológusként, eszköztára objektív, tárgyi, pontos, datálási is olyan pontosak, mint leírásai. Nem akart szisztematikus művészettörténetet írni, de éppen ez az előnye, mert nem elméleteket írt le, hanem magát a korpuszt, és ezért lett ő a legtöbbet idézett 19. századi tudós.

Kiss Erika (Magyar Nemzeti Múzeum) Rómer Flóris és a magyar ötvösművészet kutatása címmel Rómer kisebb terjedelmű, de jelentőségében nem csekélyebb egyéb „régiségtani” kutatásainak eredményeiről tartott előadást. Rómer már győri éveiben folytatott kisebb régiségtani tanulmányokat, ezek eredményeit publikálta is. A tárgyakat példaszerűen rögzítette, mint például az 1867. évi párizsi világkiállítás magyar műtörténeti anyagának tárgykatalógusában, pontos deskripcióval, semmi hozzáadott elmélettel vagy történettel. A 19. században Angliából származott a szakkatalógusoknak ez a pontos rendszere, amely hitelesítő jegyeket is tartalmazott, Rómer ezt tekintette példának. Válogatása a kiállításra kiváló volt: reprezentatív, minőségi, hitelesített műtárgyakat tartalmazott. Pontos tárgyleírásaiban megadta a kelteztést, a technikai jellegzetességeket, forráskritikával vizsgálta a régebbi datálásokat (sokat felül is bírálta, helyesbítve), a mesterjegyeket felderítette, helyesen értelmezte azokat, és meghatározta a keletkezés helyét is. Szakmai nyelvezete rendszerező és következetes volt, nem esztétizált, hanem korrekt tudásbázist hozott létre. Mindezzel a „műrégészettnek” alpművet teremtett a középkortól a 18. századig, szaknyelvet és terminológiát alkotott, így az ötvösművészet kutatásának alapjait fektette le.

Kerny Terézia (MTA BTK Művészettörténeti Intézet) Rómer Flóris, a Rimajánosi bencés templom címzetes apátja címmel Rómer néhány éves rimajánosi tevékenységéről beszélt. Mikor Rómer távozott Budapestről, először áldozópap lett Gömörben, majd 1877-ben megkapta a rimajánosi apát címet. A rimajánosi bencés templom 12. századi eredetű, Rómer saját pénzén újjátarta fel, faliképét a veleméri minta alapján készítette el. Ez a 19. században a középkori stílus feltámasztását jelentette. A veleméri 11. századi, Szent Lászlót ábrázoló faliképet Rómer fedezte fel, az ő munkássága nyomán vált ismertté, ő mutatta be az Akadémián is. Ez alapján festették meg a rimajánosi templom faliképeit, amely korában híres lett, szinte zarándoklat indult megtekintésére, és sok más helyen is másolták a kép Szent László-ábrázolását: lovagi díszben, angyali koronával a fején.

Farkas Ildikó (MTA-BTK-TTI)

A nagysikerű konferencia lezárásaként került sor késő délután Rómer Flóris emlékművének megkoszorúzására a Nemzeti Múzeum kertjében.

(képek: Hátori Péter MTA BTK MI)

Rómer Flóris emlékülés Nagyváradon

2015. október 17-én újabb méltó megemlékezésre került sor a Rómer-emlékévk alkalmából. Az egykori nagyvárad kanonok, „a magyar régészet atyja” születésének 200. évfordulója alkalmából megtartott emlékülés rendezője a Nagyvárad Római Katolikus Püspökség volt. A megemlékezés a püspöki székesegyház altemplomában, azaz a Rómer földi maradványait és várad-olaszi sírkövét is őrző kriptában Böcskei László megyéspüspök imádságával és áldásával kezdődött, majd a sír előtti néma főhajtás és koszorúzást követően a jelenlévők átsétáltak az emlékülés helyszínére, a Püspöki Palotába. Itt az ünnepi program a győri Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum névadója életét és munkásságát bemutató vándorkiállításának megnyitójával folytatódott.

A tárlatot a vendéglátó nagyvárad püspök nyitotta meg, utána pedig Csécs Teréz, a kiállítás kurátora mutatta be azt a nagyszámú közönségnek. Ezt követően Lakatos-Balla Attila a megemlékezés fő szervezője az ünnepi rendezvényre megjelent, Rómer Flóris nagyvárad éveit feldolgozó kötetéről szólt néhány szót.

A könyvbemutató után a Rómer-emlékülés előadásaira került sor. A Püspöki Palota nagy dísztermét megtöltő érdeklődők először Csécs Teréz Rómer életének és működésének első évtizedeiről szóló előadását

hallgathatták meg, amelyben a Rómer Múzeum könyvtárvezetője részletesen szólt a nagy tudós győri múzeumalapítói tevékenységéről. Ezt követően Debreczeni-Droppán Béla Rómer Nagyvárad előtti éveiről, a Nemzeti Múzeumban végzett munkájáról szólt, előadásában kiemelve az egykori múzeumőr korszakos eredményeit, amelyekkel hozzájárult ahhoz, hogy a nemzet múzeuma felzárkózhasson a hasonló európai közgyűjtemények sorába. Az emlékülés harmadik, befejező tudományos méltatását „Egy archeológus a művészettörténetben – Rómer Flóris és a Corvina Könyvtár címmel Zsupán Edina (Országos Széchényi Könyvtár) és Mikó Árpád (Magyar Tudományos Akadémia, BTK Művészettörténeti Intézet) tartották meg. Előadásukban a magyar korvinakutatás egyik legnagyobb és legeredményesebb kutatóját mutatták be, nagyon érzékletesen elemelve Rómer kutatói módszereit.

A tudományos előadások után Puskás Imre helyettes államtitkár (Miniszterelnökség, Kulturális Örökségvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárság) mondott beszédet bejelentve a határon túli magyar vonatkozású épített kulturális örökség értékeinek feltárását, megóvását és megismertetését célzó Rómer Flóris Terv megindítását. Magáról az évi 200 milliós költségvetésű tervről részletes bemutatást a Miniszterelnökség örökségvédelmi referense, Sarkadi Márton tartott, aki prezentációjában részletesen szólt az előzményekről, a Teleki László Alapítvány korábbi hasonló tevékenységéről megjegyezve, hogy a Rómer nevét viselő programot mostani elindulásától is a nevezett alapítvány fogja koordinálni.

Debreczeni-Droppán Béla

Az ICOMOS 50 éve és az Ipari Örökségek Éve ünnepi konferencia

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának részvételével a Budapesti Metropolitan Főiskola (volt BKF) valamint az Információs Társadalomért Alapítvány **Az ICOMOS 50 éve és az Ipari Örökségek Éve** címmel ünnepi konferenciát rendezett 2015. október 15-én Budapesten.

Az ünnepi konferencia célja volt felhívni a figyelmet épített kulturális értékeinkre, beszámolva az ICOMOS műemlékvédelmi világszervezetének félévszázados munkájáról, és a Magyar Nemzeti Bizottság szerteágazó szakmai tevékenységéről. Továbbá szeretnénk elérni, hogy minél több nemcsak környezettudatos, hanem „örökségtudatos” oktató és hallgató legyen országunkban, Európában és a többi kontinensen. Ezt szolgálja az ICOMOS közössége 50 éve, mint az egyik legsikeresebb, több mint 110 országot tömörítő és folyamatosan bővülő szakmai hálózata.

A kevesebbet emlegetett műemlékek közé tartoznak ipari örökségeink, így az Európai Ipari Örökségi szervezet, az E-FAITH Memorandummal fordult „az Európa Tanácshoz, az Európa Unióhoz, a tagállamokhoz, és a nemzetközi szervezetekhez, melyek aktívan részt vesznek az örökségi terület tanulmányozásában, megóvásában és a közfigyelem növelése iránti aktivitásban. Céljuk, hogy egy széleskörű kampányt kezdeményezzenek, mely támogatja a növekvő tudatosságot és figyelmet az emberek, hatóságok és közintézmények, valamint a nem kormányzati szervezetek körében. Mivel sürgős szükség van a technikai és ipari örökség megmentésére Európában, valamint, mielőbb közös nevezőre kell jutniuk annak a jelentőségnek megítélésében, melyet ez a téma megérdemel történelmi és tudományos fontosságának alapján, továbbá kulturális jelentősége által, mely módot nyújt országainkban a társadalmi és gazdasági fejlődés megértéséhez.” Az Európai ipari örökség szervezetei ezért javasolták, hogy legyen 2015. az Európai Ipari és Technikai Örökség Éve.

A konferenciát a Főiskola rektora Vass László és rektor-helyettese Kiss Ferenc nyitotta meg. Ezt követően Fejérdy Tamás az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság elnöke és Nagy Gergely tiszteletbeli elnök mutatta be az ICOMOS magyarországi munkáját. A műemlékvédelemről és bemutatásuk gondjairól tartott előadást Mezős Tamás a BME professzora, Tétényi Éva építész, a világörökségi problémák jó ismerője és Kovács Erzsébet, aki a turisztikai kérdésekről számolt be.

Az ipari örökségek kapcsán szó esett a Ganz Ábrahám Öntödei Gyűjteményről (Csibi Kinga), az Óbudai Gázgyár gazdag projektjéről (Gróf Imre), az IPARTERV archívumáról (Dobai János) és az operatív városfejlesztésről (Bajnai László), valamint a Kőbányai Sörgyár építésének történetéről (Martin Pilsitz). A továbbiakban megismerkedhettünk néhány ipari múzeum feladataival: Soproni Bányászati Múzeum (Bircher Erzsébet), Ózdi Kohászati Múzeum (Farkas Péter Barnabás), az óbudai Textilmúzeum (Népešy Noémi), a távközlés és a Postamúzeum (Gábor Zsolt), továbbá a hajózás, illetve a múzeumi hajók állapotával (Balogh Tamás).

Az előadók elkötelezettsége, mondanivalójuk mennyisége bizonyította, hogy szükség van ilyen fórumok szervezésére, mert közérdekű örökségek védelméről kell intézkedni, amelyek egyben közelebb hozzák az ipari épületek jelentőségét és működését az érdeklődő emberekhez. Mindez kiderült abból is, hogy régi szakmai ismerősök találkoztak össze az előadások szünetében, illetve a konferenciát követően kötetlen szakmai beszélgetésekre, tapasztalatcserére is sor került. Főiskolai és egyetemi hallgatók posztereken állították ki a témához kapcsolódó munkáikat, reprezentálva, hogy készek a stafétabot átvételére.

Bassa Lia

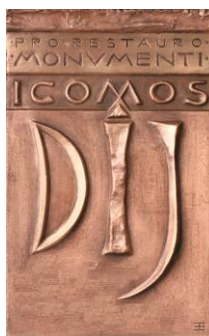
Köszönet az 1%-ért!

Ezúton is szeretnénk megköszönni mindenkinek, aki 2014-es személyi jövedelemadójának 1%-át az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület részére ajánlotta fel.

A támogatás révén beérkezett 37.769 Forintot az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság nemzetközi jelenlétének erősítésére, Magyarország szakmai képviseletére fordítottuk.

**Kedves Tagtársaink,
ne felejtsek el hogy a 2016-os évi**

ICOMOS-díjra

**Műemlékvédelmi
Citrom-díjra**

**Példaadó
Műemlékgondozásért
Díjra**

**történő javaslatok benyújtási határideje
2015. december 5 !**

**Várjuk a kiírás szerint, hiánytalan dokumentációval kísért adatlapjaikat.
A kiírásokat megtalálják az ICOMOS honlapján (www.icomos.hu)**

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**

Szerkesztőség: H-1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 1.

Levél cím: H-1535 Budapest, Pf. 721.

Telefon/fax: +36/1/2254966, Telefon: +36/1/2254965

E-mail: secretariat@icomos.hu

Honlap: www.icomos.hu

Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága

Felelős kiadó: Dr. Fejérdy Tamás DLA

Szerkesztő: Keller Annamária

HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)

HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagságával járó előnyök:

- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumba, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ, Budapest,